

Officersliv på Sollerön

Sollerön - ett medeltida centrum för kommunikationerna i övre Dalarna. En spännande tanke som grundar sig på det förhållandet, att vattenlederna och sjöarna utgjorde den tidens viktigaste transportmöjligheter. Viss samfärdsel skedde landledes över skogarna men vattnet forslade mestadels både människor och gods. Det finns belägg för att den vikingatida samfärdseln skedde efter vattenleder, där båtarna även drogs på rullar långa sträckor. Sollerön har ju en given plats i vår historia under åren mellan 800 och 1000 e. Kr. Det rika gravfältsområdet i Bengtsarvet ger goda bevis på detta förhållande.

När kung Sverre år 1177 med sina birkebeinare gjorde sin resa genom norra och västra Svealands ännu orörda skogsvidder till "Järnbärrland", fann han att detta land "hör till Sveakonungen och var hedniskt" samt att det beboddes av "fäkunniga människor". Namnet Järnbärrland har sagts vara en nyckel till Dalarnas historia. Landet fick detta epitet eftersom där framställdes järn från sjö- och myrmalm som det fanns riklig tillgång på. Mängden blästor för framställning av detta järn tyder på att järnframställningen varit betydande och sannolikt lade grunden till vikingatidens blomstrande kultur i norra Dalarna.

Även om Bergslagens gruvbrytning av järnmalm förändrade marknaden fram till industrialiseringseran i landet, behöll Siljanstrakten sannolikt något av sin betydelse både kulturellt och strategiskt. Landskapslagarna instiftades

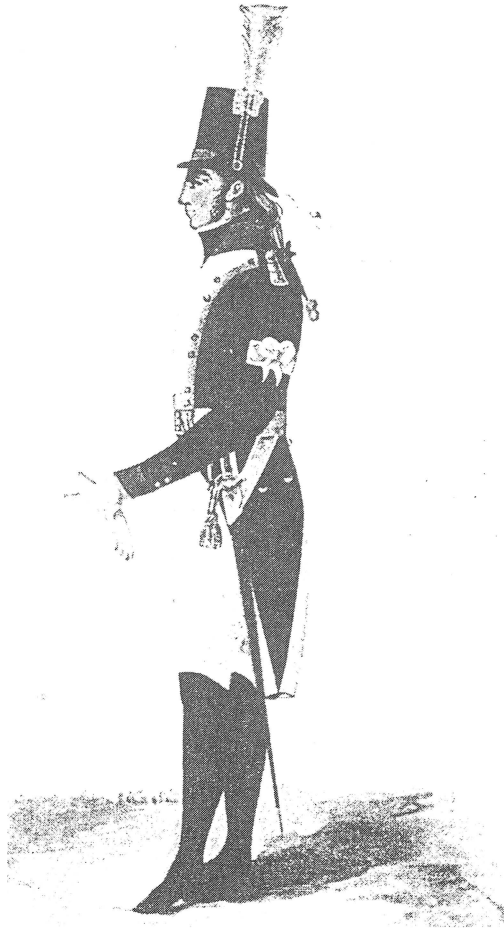
och Dalalagen har betraktats som förhållandevis human. Troligen kan detta ha sin orsak i bygdens speciella struktur med självägande hemmansbönder med arvsregler och bördsrättsbestämmelser beträffande jordegendom.

Till denna samhällsstruktur fanns nedärvda regler till skydd för egen och kollektiv egendom. Uppbåd kunde snabbt mobiliseras till sådant skydd. Budkavlesystemet garanterade genom sin inarbetade kraft, att skyddssystemet var väl fungerande. Detta utnyttjades även av flertalet frihetskämpar som strävade efter en rättvisare styrning av landet. Gustaf Eriksson Wasa torde vara den mest kände. Många legender - sanna eller osanna - lever alltså kvar i historieskrivningen.

Dessa allmogehärrar föråldrades givetvis som försvarsstruktur med tiden och ersattes under Gustaf Wasas regeringstid med fasta förband från landskapet, de så kallade dalafänikorna. Kungens sinne för ekonomi bidrog till att han fann det både billigare och mera lämpligt att ersätta de på den tiden vanliga militära förbanden av legoknektar, huvudsakligen från kontinenten, med eget folk som dessutom ansågs mycket pålitligare. En bidragande orsak var även kungens farhågor för att de utländska yrkessoldaterna kunde utöva ett icke önskvärt inflytande på befolkningen.

Fänikorna var militära förband av lätt beväpnat fotfolk av varierande storlek, 200 - 500 man. Dessa stod under befäl av en hövitsman. Från Sollerön är känt, att majoren Daniel Jonssons fader var hövitsmannen Joen Andersson. Vid sitt avsked i slutet av 1500-talet fick denne i förläning (kan betraktas som dåtidens pension efter tjänst vid krigsmakten) ett hemman i Bengtsarvet "kvitt och fritt från alla utlagor utom stavrumsveden". Hövitsmannen Joen Andersson fick denna förläning år 1598 och tycks ha flyttat till Sollerön därefter. Gården benämndes som Danielgården i senare tiders dokument men detta kan ha sin orsak i att den mer kände Daniel Jonsson växte upp på gården (Sool-Öen 1986). Även folk från Sollerön tycks ha rekryterats till dalafänikorna. Dessa existerade som militära förband ända fram till Gustaf II Adolfs regeringstid.

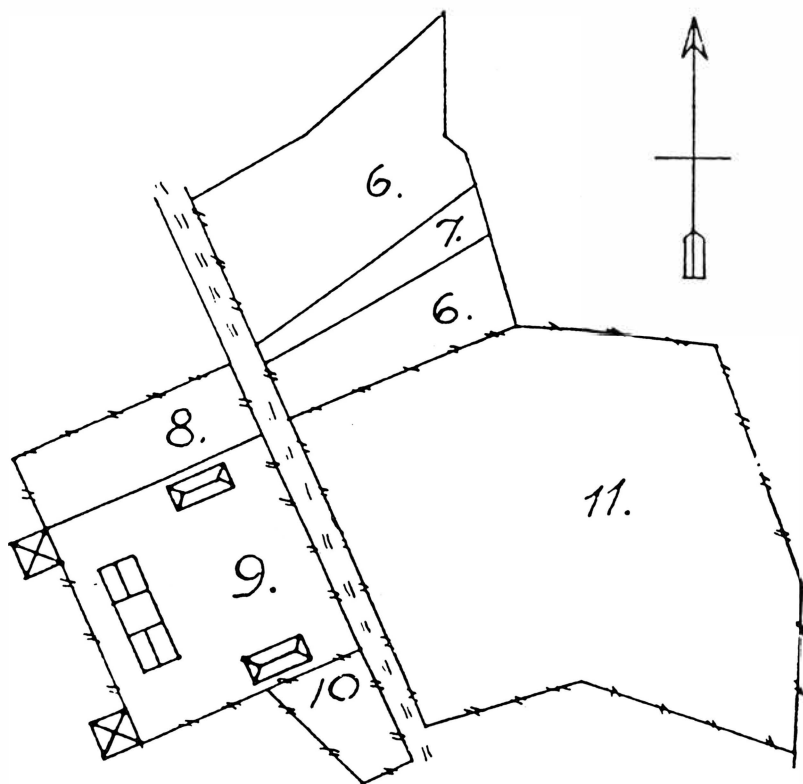
Stormaktstidens krav på modernare krigsmakt ledde till omorganisationer. År 1621 bildades Kungliga Dalregementet när det äldre indelningsverket infördes i riket med det ständiga knektehållet och roteindelningen (Sool-Öen 1994). Under Carl XI:s regering sextio år senare, skedde ytterligare omorganisationer, då det så kallade yngre indelningsverket bildades. Regimentets kompanier förlades i olika delar av landskapet. Mora kompani bestod i huvudsak av manskap från Mora, Sollerön och Venjan. Kompaniets chef var en kapten som förlades till Sollerön. Hans närmaste man hade löjtnants grad och fick sin bostad i Mora-Noret. Fantasin retas av den obesvarade frågan om Solleröns tidigare betydelse i Ovensiljan påverkade det förhållandet att kompanichefen förlades till Sollerön.

Officersuniform från slutet av 1700-talet för Kongl.Dalregementet. Från Roos planschbok "Samling av svenska uniformer 1783".

Kapten Johan Bratt af Höglunda var chef för Mora kompani under tiden 1677 - 1693 och var den som fick uppdraget att låta uppföra kaptensbostället på Sollerön. Trots sin flackande tillvaro mellan olika krigsskådeplatser bestämdes att kompanichefen skulle ha ett fast boställe. År 1692 köpte kronan en tomtplats av bonden Kall Per Jonsson i Häradsarvet. Av en ursprunglig karta över köpet framgår att kapten Bratt "hafver sig tillhandlat och styckewijs köpt Jorde Egorna af Skattebönderne". Troligtvis tillköptes ytterligare mark eftersom det invid gården anges ha funnits humlegårdar, åkertegar och härbrestäppa. Gården uppfördes centralt i Häradsarvet, senare angivet till 172 alnar norr om den nyss uppförda

kyrkan. Platsen torde vara invid Skinnargården öster om nuvarande Daniel Jonssons väg. På grund av de oroliga tiderna vistades kaptenen utomlands under långa tider. Hjälp till uppförande och till boställets skötsel ställdes till förfogande, och dokument från 1695 visar dessa medhjälparens namn; bl a Joen Andersson, Häradsarvet, Ormus Per Olofsson, samma by, Hans Jönsson i Rothagen, Henrik Eskilsson i Gruddbo samt Erik och Per Andersson, Nils Amundsson och Jöns Joensson i Amundsarvet.

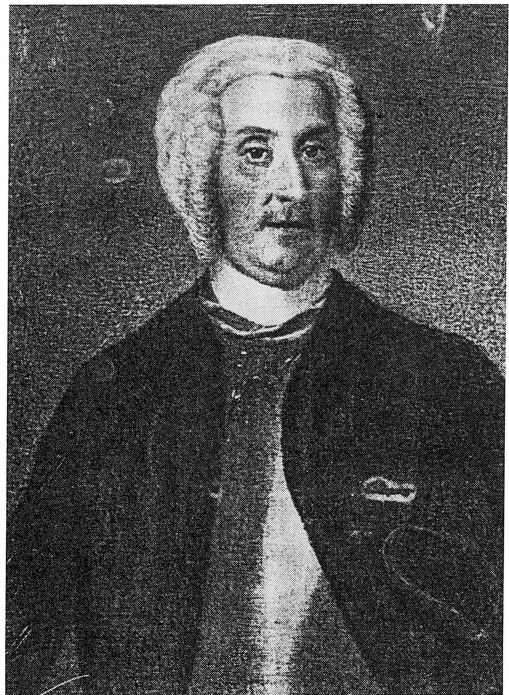
Kaptensgården på Sollerön enligt karta av L.H. Hillerström - Lantmäteristyrelsens arkiv. Vägsträckningen motsvarar nuvarande Daniel Jonssons väg. Numreringen avser: 9 - gårdsplatsen, 8 - svinggården, 10 - kryddgård, 11 - ladugårdstomten.

Ur "Gruddbo - en byundersökning".

Den förste av Mora kompanis chefer som bodde på Sollerön torde dock ha varit majoren Daniel Jonsson, men denne hade egen gård i arv efter fadern. Jonsson tjänstgjorde som kompanichef under tiden 1648 - 1656. Huruvida Daniel Jonsson i någon mån medverkade till att Mora kompanis chefer placerades på Sollerön kan inte verifieras utan är en helt öppen fråga.

Officersboställen för ryttmästare och kaptener uppfördes enligt de krav som getts från Kungl. Maj:t och efter normalritningar av Erik Dahlberg år 1687. Kaptan Bratt tycks ha låtit uppföra bostället efter dessa normer. Därav följde, att regelbundna besiktningar och husesyn skedde och dessa protokollfördes. Kaptan Bratt dog år 1698 och efterlämnade hustrun Christina Charlotta Kruise af Vershou och fyra barn "i stor fattigdom". Möjligen skrevs denna harang i böckerna för att utverka bättre förmåner från kronan. Måkan var ingalunda utblottad. Hon var dotter till Hans Abraham Vershou som var landshövding i Västerbottens län. Hon avflyttade till det Brattska stamgodset Höglund i Värmland efter makens död.

Från slutet av 1600-talet och fram till 1835 var således de högsta officerarna i Mora kompani förlagda till Sollerön. Denna period var kantad

Major Wilhelm Gustaf Wrangel, chef för Mora kompani, boende på Sollerön 1733 - 1741 innan dalaupproret bröt ut.

Efter oljemålning i Lilla Malma kyrka.

av svenska konflikter med andra länder, vilket medförde att officershus-trurna med barn fick sköta bostället under de tider deras makar av plikt hade att följa kompaniets och regementets truppörelser enligt överhetens order. Dock utgjorde kaptensboställets inneboende en slags "grädda" i samhällsbilden på ön och sannolikt hade de inget umgänge med bygdens befolkning utom i det dagliga arbetslivet. Boställsgården gästades dock av släkt och möjligen en del ståndspersoner från Mora. Sannolikt var det dagliga livet ganska enahanda för officersfruarna på Sollerön. De var uppfostrade efter normer som bondebefolkningen på Sollerön var främmande för. "Societetslivet" präglades nog enbart av samvaro med tillresta gäster. En granskning av listan över officerare som tjänstgjorde som chefer för Mora Kompani och haft sin bostad på ön visar många namn med adlig klang, t ex Svinhuvud, de la Chapelle, von Rosen, von Greiff, Greiffenschutz, Wrangel, Armfeldt, Gyldenstolpe, von Knorring, Fahnehjelm etc.

En fullständig förteckning över kompanichefer på Sollerön visar följande.

<i>Namn</i>	<i>Tid</i>	<i>Ant.</i>
<i>Johan Bratt af Höglunda</i>	1681-1698	<i>Död 1698.</i>
<i>Jöran Skotte</i>	1698-1699	<i>Död 1699.</i>
<i>Jonas Persson Trost</i>	1699-1700	<i>Avsked 1700, död 1707.</i>
<i>Carl Julius de la Chapelle</i>	1700-1701	<i>Överste i Uppland 1719</i>
<i>Svante Camén</i>	1701-1703	<i>stupad 1703</i>
<i>Isak Svinhufvud</i>	1703-1708	<i>Major 1708, stupad vid Poltava.</i>
<i>Alexander Johansson Ståle</i>	1709	<i>Fångenskap 1709, död 1722</i>
<i>Johan Christopher von Rosen</i>	1709-1712	<i>Livländare, avsked</i>
<i>Jakob Wasenberg</i>	1712	<i>Död 1712.</i>
<i>Erik Johan Ekenberg</i>	1713-1714 1715-1718	<i>Död 1741.</i>
<i>Bogislaus Johan von Greiff</i>	1714-1715	<i>Till Uppland 1715</i>
<i>Henrik Fredrik Greiffenschutz</i>	1719-1722	<i>Avsked 1723.</i>
<i>Anders Norrdahl</i>	1722	<i>Förflyttad 1722</i>
<i>Johan Grönstedt</i>	1722-1724	<i>Majors avsked 1724</i>
<i>Gustaf Grönhagen</i>	1724-1733	<i>Major 1733, stupad Villmanstrand 1741.</i>
<i>Wilhelm Gustaf Wrangel</i>	1733-1741	<i>Major 1742, avskedad 1743 för dalaupproret</i>

<i>Anders Blidberg</i>	1741-1749	<i>Död 1749</i>
<i>Wilhelm Armfeldt</i>	1749-1761	<i>Major 1761, stupad i Pommern samma år.</i>
<i>Bernt Johan Clodt</i>	1761- 1771	<i>Död 1771</i>
<i>Edvard Gyldenstolpe</i>	1771-1773	<i>Förflyttad 1773.</i>
<i>Otto Henrik von Knorring</i>	1773-1784	<i>Major 1788.</i>
<i>Carl Hierta</i>	1784-1790	<i>Till Kalmar 1790.</i>
<i>Carl Fredrik Ugglå</i>	1790-1791	<i>Avsked 1791</i>
<i>Henrik Bury</i>	1791-1792	<i>Avsked 1792.</i>
<i>Otto Vilhelm von Knorring</i>	1792-1803	<i>Förflyttad 1803,</i>
<i>Hans Jakob Eggertz</i>	1803-1816	<i>Avsked 1816.</i>
<i>Lorentz Fredrik Fahnehjelm</i>	1816-1818	
<i>Theodor Gustaf Rotman</i>	1818-1836	<i>Förflyttad 1836.</i>

Under kaptenerna Fahnehjelm och Rothmans tid på Sollerön skedde en förändring av deras bostadsförhållanden så till vida, att den gamla byggnaden norr om kyrkan togs bort och ett nytt hus uppfördes "på nära en halv fjärdings avstånd från gården" d v s vid Haraldsarvet. Kontrakt beträffande denna förändring hade upprättats mellan Krigskollegium och kapten Rothman. Denne flyttade dock till Mora-Noret 1836. Genom löne reglering som träffades detta år hade Mora kompanis chef förlagts där. Vissa uppgifter tyder på att den nya mangårdsbyggnaden för kaptenen flyttades vintertid över isen den omkring 1 mil långa vägen från Sollerön till Mora-Noret. Haraldsarvet blev sedan Kompanifanjunkarens boställe och där hade uppförts en byggnad som i stort sett överensstämde med de normer som påbjudits för kaptensboställen. Officersboställena har utförligt beskrivits i Gruddboken av intendent Sigurd Wallin.

Vid de regelbundet återkommande husesynsförrättningar som skedde för kaptensboställena, var det inte ovanligt att det förekom anmärkningar mot underhållet och skick i övrigt. Kapten Ekenberg fick t ex böta 27 daler år 1714 för husröta. Officerarnas regementstjänst medförde, att hustrurna säkerligen hade betydande bekymmer med gårdens skötsel och underhåll. Jordbruk bedrevs efter den tidens bruk och huvudsakligen med lejt folk. Endast sparsamma uppgifter finns på Sollerön om officersfruarnas verksamhet. Sannolikt fylldes tiden med vardagliga sysslor. Ganska få tycks ha deltagit i bygdens religiösa verksamhet. År 1736 skänktes dock en nummertavla med 42 "förtente upphögde ziffror" till kapellet av kapten Wilhelm Gustaf Wrangel som då bodde på ön. Det finns i sockenprotokollet angivet att sifforna "kunde tagas till Scholan som Wid chapellet hålls at barnen måtte hafwa tillfälle derigenom öfwa sig at slå up Psalmerne i

Kongl. Maj:ts
Nådige
Förklaring,

Öfver
Den förnyade Husesyns- och Boställs-Ordningen
af den 15 September 1752, för the Indelte
Regementen til Häst och Fot,

Angående
Caracters- och Laga Byggnader
å Militiæ-Boställen.

Öfwen Stockholm i Råd-Kammaren den 23 Januarii 1770.

Cum Gratia & Privilegio S:æ R:æ M:tis.

SEDERHJEM,

Tryckt ut för thetta Grefwingska Tryckeriet, 1770.

*Sollerö Boställe
tillhörigt*

"Förklaring" över husesyn och besiktningensordning för officersboställen, given av Kongl Maj:t år 1771. En anteckning nederst anger "Sollerö Boställe tillhörigt"

Ur kaptensboställets samlingar.

Psalmboken'. Någon form av skolgång fanns således i kapellet denna tid. Kaptenen Wrangels maka, kaptenskan Ingeborg Silfversparre, skänkte år 1737 ett kalkkläde till kapellet. Det kan sannolikt ha varit ett handarbete av henne och beskrives som av vitt siden med linjer i gult och grönt, med växtdekor i hörnen och kant av guldspets. Samma år skänkte kaptен Wrangel två stora tennljusstakar till kapellet.

Därutöver omnämns i kyrkoinventarierna endast en oblatask av silver, tillverkad år 1755, som majoren Herman Conrad von Krus betalade till hälften vid inköpet 1765. Von Krus bekostade även reparation av ett timglas år 1765. Majoren var inte anknuten till Mora kompani men kan ha gästst Sollerön och kaptен Clodt vid denna tidpunkt.

1722. 28.
Kongl. Maj:ts
Nådige
Förordning
Såsom
Öfver och Under-Befälet
Vid
De Indelta Regementerna til Häst och Fot Skola/
för Innevarande Åre 1722. afseendt på nitta sina Råder/ och huru
med Såd. Dag wid theras Befällets Stal
förhållas
Öfwen STOCKHOLM den 10. Decembris
1722.

Cum Gratia & Privilegio S:æ R:æ Majtæ.

STOCKHOLM/ uti Kongl. Boftryckeriet utgadt /
Hos JOHAN HENR. WERNER,
Directeur öfwer alla Boftryckerien i S:t: S:th: 1722.

72. 18. 14
Kongl. Maj:ts
Nådige
BREV
Ell
Alla Indelta Öfverstar til Fäst, hurn
med the genom döden eller eljes afgående Utr
der-Officeres och the Öfenens Monterning förhåll
wid Stal i S:t: S:th: Stockholm den 16 May
Åhr 1694.

Exempel på det rika flödet av Förordningar och Kungliga brev som utfärdades och som kompanicheferna hade att administrera.

Ur kaptensboställets samlingar

Under de sporadiska tidpunkter som kompanicheferna hade tillfälle att vistas på bostället på Sollerön, avsedda till vila och rekreation och samvaro med familjen, var säkerligen deras vardag uppfylld av allehanda administrativa göromål. Av de handlingar som kvarlämnats i kaptensbostället framgår, att de fick ta emot ett otal kungliga brev, kungörelser, resolutioner, författningar och förordningar angående krigsmaktens organisation och

handläggning. Dåtidens byråkrati verkade inte stå nutidens långt efter. Bland kaptensgårdens samlingar finns t o m en "Kongl. Maj:ts Nådige Kunggiörelse Thet then 18 sistlidne Majj utfärdade Förbud emot Brännwins-brännande til och med 15 september, kommer at förlängas til och med October Månads slut innevarande år 1756". Även en förordning från 1730 om hederssalut vid begravningar vilka varierade betydligt beroende på den dödes befälsgrad. Samtliga handlingar var krönte med krona och sigill samt konungens namn. Dessa exempel visar bara en bråkdel av vad kaptenernas tid kunde upptas med förutom rena familjeangelägenheter.

Om officershustrurna på kaptensbostället på Sollerön levde ett trist och ensamt liv, möjligen avbrutet av respektive makars begränsade besök samt festligheter som arrangerades för tillresta gäster, förde officerarna i stället en synnerligen äventyrlig tillvaro. En hel del av de uppräknade officerarna lämnade efter sig intressanta anteckningar om sina eskapader och tragiska öden.

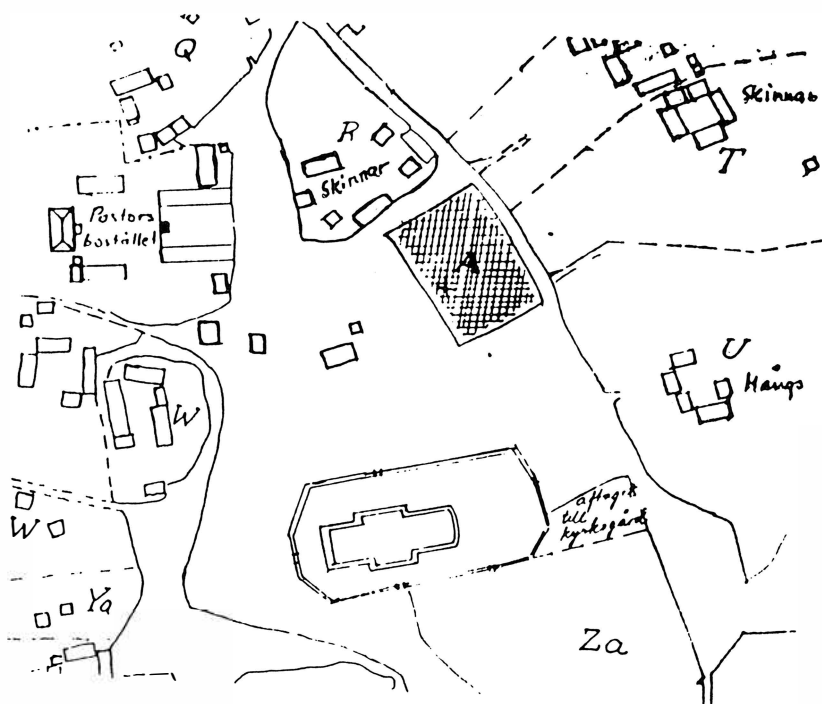
Kapten Bratts efterträdare, Jörgen Skotte, som fått "gott beröm av alla", efterlämnade även han en stor familj - änka och sju barn "i stor nöd och fattigdom". Änkan fick kvittera ut ett par månadslöner men deras framtida öde är inte känt.

Kapten Jonas Trost var västmanlänning och deltog som underofficer i kriget mot Pommern och Holland på 1670-talet. Efter en tid som krigsfånge i Danmark återvände han till Dalregementet, där han deltog i landstigningen på Själland år 1700.

Kapten de la Chapelle förde Mora kompani under slaget vid Narva, där svenska armén vann en stor seger under Karl XII. Hans efterträdare, kapten Svante Camén gick däremot ett tragiskt öde till mötes. Under ett uppdrag från regementschefen Magnus Stenbock som förbindelseman med kungliga högkvarteret i Polen, blev han i februari 1703 överfallen och "nedhuggen av kosacker".

Därefter förde kapten Isak Svinhufvud Mora kompani under striderna i Polen, Sachsen och under ryska fälttåget. Han blev utnämnd till major men stupade under det för svenska armén katastrofala nederlaget vid Poltava.

Även näste kompanichef, Alexander Ståle, råkade illa ut. Han togs till fånga vid kapitulationen i Perevolotjna år 1709 och blev krigsfånge i Sibirien fram till 1722. Han blev då fri men avled under hemresan till Sverige. Ryska kriget blev flera officerares öde och von Greiff råkade i rysk fångenskap i samband med slaget vid Holofzcyn år 1708 men han lyckades rymma och tog sig åter till hemlandet. Kapten Jakob Wasenberg stupade i slaget vid Gadebusch år 1712.

Kaptensboställets tomt (nuvarande skolgorden) enligt utdrag från storskifteskartan 1843, skuggad och markerad med "A". Konsum byggdes på Skinnargården norr om kaptensbostället. Av kartan framgår även att pastorsbostället var försett med uthusbyggnader.

Kapten Gustaf Grönhagen, som fick tillstånd nybyggnad av bostället på Sollerön, förde även han en äventyrlig tillvaro. Under det ryska fälttåget blev han tillfångatagen två gånger, dels vid Stenbocks kapitulation vid Tönningen år 1713 och dels vid beläringen av Fredrikshald år 1718. Efter återkomsten till Sverige byggde han den nya "karaktärsbyggnaden" på boställsgården och denna placerades väster om vägen d v s på nuvarande skolhustomten. Vid det inledande slaget mot ryssarna vid Villmanstrand år 1741 i "revanschkriget", stupade han tillsammans med många officerare ur Dalregementet i samband med att regementet råkade i en omfattningsfälla där halva regementet utplånades.

Hans efterträdare blev kapten Wilhelm Gustaf Wrangel och denne var tydligt den av alla officerarna som månade mest om Sollerön. Detta framgår bäst av att såväl han som hans hustru skänkte värdefulla föremål till kapellet på ön. Det är inte helt otänkbart, att hans tid på Sollerön påverkade hans ställningstagande för ett deltagande i dalaupproret år 1743, där Skinnar Per Andersson spelade en framträdande roll. Wrangel hade då lämnat Sollerön och avancerat till major vid Dalregementet. Han ställde sig till dalaallmogens förfogande (Sool-öen 1980 och 1992) som militär rådgivare. Efter det att upproret slagits ned bestraffades Wrangel strängt. Han avskedades år 1744 och dömdes till att mista livet med benådades och straffet inskränkte sig till "staffarbete på behaglig tid" på Varbergs fästning. Han blev dock fri år 1751.

Kapten Anders Blidberg efterträdde Wrangel men Blidberg vägrade att delta i upproret på böndernas sida och hotade även med pistol när en delegation av bönder från Sollerön besökte honom på kaptensbostället och krävde hans medverkan. Bönderna lär ha hämnats genom att avlägsna alla hans båtar så att han blev kvar på Sollerön under den oroliga sommaren 1743. Kapten Blidberg avled år 1749 och begravdes i Mora kyrka varvid "sköts trenne salvor av 75 man".

Kapten Vilhelm Armfeldt var friherre och gift med Ebba Leonora von Gerdtn. Även han sårades i slaget vid Villmanstrand år 1741 - "illa bleserad av ett muskötskott vid action i Villmanstrand att armpiporna alldeles av kulan söndertrasades, hvaraf han i all sin tid hade känning". Han utnämndes till major år 1761 men stupade i Pommern samma år sedan han blivit skild från sin trupp och nedhuggen av fientliga husarer. Han begravdes i Demmin. Enligt eftermäle var han "en värdig officer" och hade även tjänst som dagbokskrivare för Krigsarkivet. Hans son, Adolf Carl Armfeldt, föddes 1751 på kaptensbostället på Sollerön och vid hans dop i Mora kyrka antecknades kronprins Adolf Fredrik som fadder.

Under kapten Armfeldts tid på Sollerön besöktes han av Abraham Hulphers som år 1757 företog sin dalaresa. Hulphers berättade i sin dagbok att över dörren på bostället fanns en tavla där alla gårdens tidigare innehavare fanns inristade med namn samt "at den år 1692 blifwit upbygd af Captain Bratt".

Med stor sannolikhet medförde någon av Mora kompanis befälhavare en signalkanon till Sollerön. Den förvaras nu i kyrkan. Den är gjuten i profilerat järn och har en längd av 83 cm. Kalibern är 7 cm i mynningen och har ett fänghål och lavettinfästning. Den saknar inskription och ursprunget kan inte härledas. Frågan är helt öppen om den förts till ön av Daniel Jonsson eller någon av hans efterträdare. Kanonen har dock troligen inte annan funktion än som signalinstrument. En sådan kanon omnämnes i

Friherre Vilhelm Armfeldt (1715-1761), major och chef för Mora kompani, boende på Sollerön 1749 - 1761.

Efter oljemålning i privat ägo.

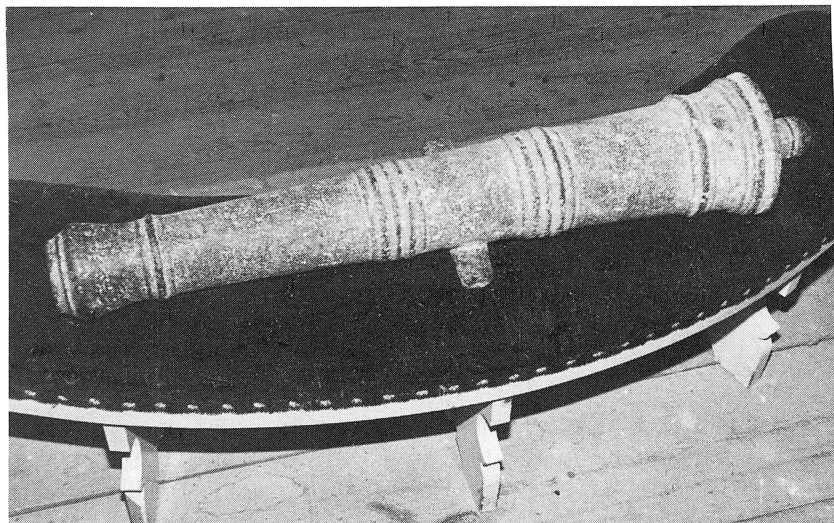

samband med transporten av Karl XIV Johans sarkofag från Älvdalen. Huruvida kanonen i Sollerö kyrka är någon form av krigsbyte eller skänkts av någon officerare kan inte med säkerhet fastställas.

Sedermåra fördes Mora kompani under befäl av Armfeldts kamrat från Pommerska kriget, kapten Otto Henrik von Knorring och sedan även av Otto Vilhelm von Knorring. Denna släkt finns representerad på Sollerön även sedan bostället flyttades och blev fanjunkarboställe. Såväl "gammelfanjunkaren" Daniel von Knorring som sonen Fredrik von Knorring disponerade bostället i Haraldsarvet innan detta försålles av kronan kort innan indelningsverket avskaffades. Johan Svensson har skrivit om släkten von Knorring för Dalregementets årsbok år 1963.

Enligt Arosenius "Beskrifning öfver provinsen Dalarne" kallas fanjunkarbostället Gustafsborg, en benämning vars ursprung inte är känt och som inte i något avseende har folklig anknytning. Det nya bostället uppfördes i stort sett efter Krigskollegiums normer med större sal i mitten och två rum på vardera gaveln, varav det ena ett kök. Sannolikt var meningen att fanjunkaren skulle få ett något enklare boställe i enlighet med den lägre militära graden. Den adlige von Knorring fick dock till stånd en manbyggnad efter kaptensboställets modell och endast några alnar mindre.

Det kan konstateras, att umgänget därefter blev flitigare mellan Solleröns

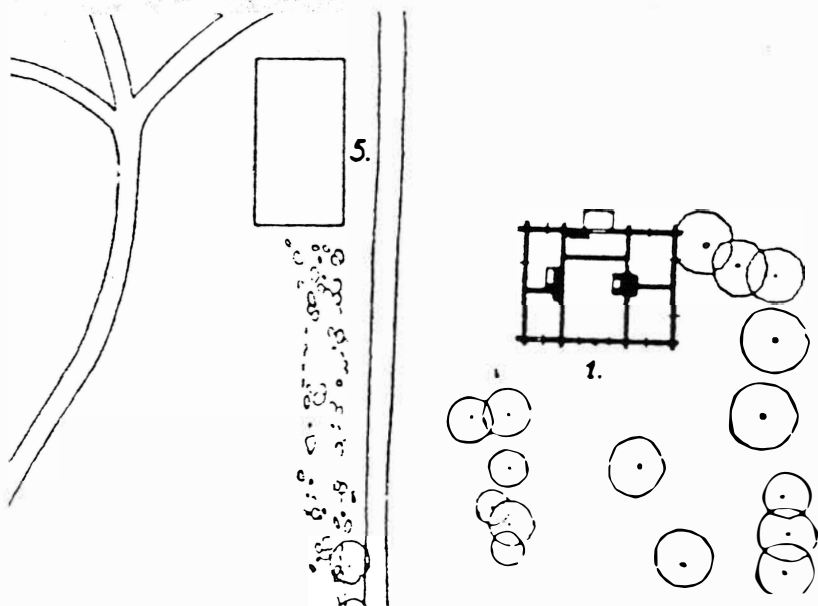
Signalkanon som förvaras i Sollerö kyrka.

Foto: Gunnar Bäcke

befolkning och militärboställets folk. Bl a skedde ett gifte mellan fanjunkaren Fredrik von Knorring och Knuts Karin Matsdotter från Bodarna, som beskrivits som "ung och vacker" men även kokett och något lättsinnig. Även om äktenskapet inte blev särskilt lyckat var von Knorring en god spelman och skrivkarl och tycks ha umgått med bygdens folk i stor utsträckning till skillnad från tidigare officerares sociala umgängesnormer. Fanjunkaren Gustaf Vilhelm von Knorring avled 1844 på fanjunkarbostället och begravdes "med militärisk honnör".

När fanjunkarbostället strax före sekelskiftet försålles på auktion, avslutades en era på Sollerön. Den legendariske majoren Daniel Jonsson var den ende solleröbo som bott på ön i egenskap av chef för Mora Kompani, dock med egen bostad. Den siste militära befattningshavaren avflyttade och bostället fick andra ägare. En ny militär organisation förändrade livet i bygderna och så även på Sollerön. Nya kommunikationsmedel och industrialiseringen bidrog till den förändrade samhällsbilden i övre Dalarna. Dock kvarstår det förhållandet att Sollerön tidigare spelade en viss strategisk roll i övre Dalarna och att många framstående officerare hade sitt boställe på Sollerön som fast punkt i sitt militära liv under stormaktstiden och viss tid därefter.

Helmer Nilsson

Fanjunkargården i Haraldsarvet, uppförd år 1840 (till höger) och riven under andra världskriget. Till vänster nuvarande boningshus

Undre bilden: Skiss över fanjunkarbostället, uppmätning av intendent Albert Nilsson för "Gruddbo på Sollerön".

Se även Sool-Öen 1980 sid.108